

Asia: POPELY/3611/2023

Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueella 2028-2033

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Bioenergia ry:n lausunto

1) Toimenpiteiden toteutuksen tehostaminen

Bioenergia ry arvostaa mahdollisuutta osallistua pitkäjänteisesti vesienhoidon suunnitteluun ja edistämiseen valtakunnallisesti ja vesienhoitoalueiden tasolla. Yhteistyö ELY-keskusten kanssa on ollut vuosien varrella toimivaa. Laaja osallistaminen vesienhoitoalueella on jatkossakin tärkeää, koska vh-suunnittelun ja toteutuksen aikajänteet ovat pitkiä. Aiemmilla vesienhoitokausilla periytynyt yhteistyö on monin paikoin vakiintunut, mutta toimijoiden vaihtuessa viestintää ja yhteistyön lisäämistä ei voi kyllin korostaa, sillä vesiensuojelutoimet on sovittava yhteen erilaisten tarpeiden kanssa.

Aiempien vesienhoitokausien tavoin toteutus nojaa edelleen vesienhoidon suunnittelujärjestelmän kehittämiseen sekä viestinnän ja osallistumisen parantamiseen. Näiden lisäksi tulee kuitenkin löytää toimenpiteille rahoitus. Yhteiskunnan maksamien korvausten lisäksi tarvitaan toimiva järjestelmä, joka saa rahoitusta avoimilta markkinoilta ja alan ulkopuolelta. Markkinalähtöisen rahoituspohjan kautta toimenpiteitä olisi mahdollista kohdentaa huomattavasti tarkemmin ja sektorirajat ylittäen. Yksittäisten toimijoiden tai maanomistajien vastuulla toteutus ei etene. Rahoituksen varmistamisen lisäksi toimenpiteitä pitää edelleen kohdentaa ja parantaa kustannustehokkuutta.

Metsätalouden uusi kannustejärjestelmä Metka tarjoaa mahdollisuuksia metsätalouden vesiensuojeluun ja suometsien kokonaisvaltaiseen hoitoon. Myös luonnonhoidon tuki ja ympäristötuki edistävät vesiensuojelua niin luonnonsuojelun kuin aktiivisten kunnostustoimien muodossa tarjoten osittain vastauksen esitettyjen toimenpiteiden rahoitushaasteisiin. On tärkeää, että kaikki alueen toimijat ja sidosryhmät tunnistavat eri rahoitusmahdollisuudet. Maa- ja metsätalouden tuki- ja korvausjärjestelmät on syytä kuitenkin pitää erillisinä, vaikka niitä käytettäisiin yhdessä valuma-alueella tehtävän vesiensuojelun tehostamiseksi.

Asiakirja esittää uusia toimenpiteitä, mikäli entisillä ei päästä tavoitteisiin. Kuitenkin monet jo käytössä olevat menetelmiä ja toimenpiteet tuottavat tulosta ja vesien tila parantuu vähitellen. Niiden toimeenpanoa voitaisiin edelleen kehittää. Uusia toimia ja menetelmiä täytyy testata ja seuranta- ja tutkimustietoa tarvitaan vielä ennen niiden laajamittaista käyttöönottoa.

Lainsäädännön tulkinnan esimerkiksi lupapäätöksissä pitäisi olla yhteneväistä eri puolilla Suomea eri tahojen oikeusturvan varmistamiseksi, minkä vesienhoitosuunnitelmassa myös todetaan. Poikkeavia kirjauksia tai toimenpiteitä ei tulisi kohdistaa vain osaan vesienhoitoaluetta, koska vesienhoitoalueet ovat laajoja ja toimijoita ei tällä tavoin tule saattaa eriarvoiseen asemaan keskenään.

Luonnonsuojelulakiin (9/2023) on lisätty vapaaehtoinen ekologinen kompensatio. Jos kompensatio otettaisiin viralliseen käyttöön, tulee sen olla vapaaehtoista myös vesiensuojelun osalta. Mikään ei estä jo nyt kompensoimasta aiheutettuja haitallisia vaikutuksia.

Bioenergia ry korostaa, että toimialalla vesistöt otetaan huomioon ja jäsenyhteisöt panostavat vapaaehtoiseen vesiensuojeluun. Metsätaloustoimenpiteitä ohjaavat mm. metsäsertifiointijärjestelmät, joiden myötä viime aikoina mm. vesistöjen varsille jätettävien suojakaistojen leveyksiä on lisätty ja hakkuisiin ja maanmuokkaukseen liittyviä toimenpiteitä on kevennetty (poimintahakkuut, raivauksen ja maanmuokkauksen keventäminen tai välttäminen kokonaan).

Sivuilla 24, 25 ja 26 todetaan, että ”Nyt on keskeistä keskittyä turvetuotantoalueiden jälkihoitoon ja jälkikäytön vesistöhaittojen minimointiin”. Kun asiakirjassa suunnitellaan ohjelmakauden 2028 – 2033 keskeisiä teemoja, niin ”keskittyminen” ei voi olla enää vesienhoidon keskeisenä asiana relevanttia ainakaan jälkihoidon osalta, koska soiden sulkemisia / jälkihoitokohteita on silloin enää harvoja. Jälkihoito on turvetuotannon elinkaaren ajalla vain keskimäärin 3 vuoden mittainen ympäristölupavaiheen viimeinen osa ennen luvan turvetuotannon ja siihen liittyvän ympäristöluvan päättymistä. Turvetuotannon jälkihoitokohteiden ympäristövaikutuksia hallitaan jo jälkihoitosuunnitelmien ja ympäristöluvista olevien määräysten mukaisesti. Turvetuotantoalueiden seuraava maankäyttö tulisi ottaa huomioon eri maankäyttöjen osuuksissa, olkoon se sitten maatalousmaata, metsämaata tai mitä tahansa muuta maankäyttöä eikä kytkeä sitä enää turvetuotannon vesistöhaitaksi.

Nyt suunnitellaan pitkälle tulevaisuuteen ohjelmakauden 2028-2033 keskeisiä teemoja.

2) Valuma-aluelähtöinen vesien- ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa

Valuma-aluelähtöiselle vesien kuormituksen ja hallinnan kehittämiseksi ei jatkossa ole vaihtoehtoja. Valuma-aluekohtaisen suunnittelun tulee kuitenkin ottaa korostetusti eri osapuolten tarpeet huomioon. Valuma-alue suunnittelulla voi lisätä vesiensuojelun vaikuttavuutta ja parantaa toimenpiteiden kustannustehokkuutta sekä ottamaan ilmastonmuutoksen vaikutukset paremmin huomioon. Vesienhallinnan tulee kattaa valuma-alueen kaikki maankäyttömuodot, ei esimerkiksi hakea ratkaisuja luvanvaraisten toimialojen tai metsätalouden vaatimuksia kiristämällä.

Metsätaloudessa tarvitaan edelleen vesitalouden järjestelyä esim. uudistushakkuiden ja maanmuokkauksen yhteydessä metsänhoidon suositusten mukaisesti. Tarpeettoman syviä ojia vältetään ja ojasyvyyttä on madallettu, toteutetaan erilaisia vesiensuojelurakenteita, kannattamattomien suometsien ojien kunnostamisesta luovutaan, siirrytään peitteiseen metsänkasvatukseen siihen soveltuvilla kohteilla ja alueita ennallistetaan.

Kestävässä metsätaloudessa on mahdollista yhteensovittaa taloudellinen hyöty ja ympäristökysymykset. Esimerkiksi tuhkalannoituksella turvemaiden metsänhoidossa voidaan saavuttaa myönteisiä vesistövaikutuksia ojitustarpeen vähetessä. Vesiensuojelun ja ilmaston kannalta on tavoiteltavaa, että vedenpinnan taso vaihtelee suometsissä mahdollisimman vähän.

Metsistä tulevaa hajakuormitusta voidaan edelleen parhaiten vähentää vapaaehtoisuuteen perustuvilla toimilla sekä vesilain ja ympäristönsuojelulain kautta yhteiskunnan maksamalla korvauksella. Ohjeet ja suositukset ovat toimineet aina vuosituhaten vaihteesta saakka hyvin metsätalouden vesiensuojelussa. Maankäyttöä ohjaava kaavoitus sopii paremmin pistekuormituksen hallintaan.

3) Vesielinympäristöjen kunnostaminen ja pohjavesien puhdistaminen

Vesielinympäristöjen kunnostus on osa valuma-aluekohtaista suunnittelua. Kalaesteiden poistamiseksi tulisi tarkastella kerralla koko uomaa tai merkittävää osaa uomasta, jotta vaikutus olisi mahdollisimman suuri. Kustannusten hillitsemiseksi on tärkeää, että kalojen kulkuesteitä poistetaan muiden töiden, kuten teiden peruskunnostusten yhteydessä.

Vesielinympäristöä parantavien toimien vaikuttavuutta tulisi seurata nykyistä paremmin. Samalla on huomattava, että esimerkiksi nopeasti vähenevän turvetuotannon myötä myös vesistötarkkailua

poistuu ja monissa tapauksissa yhteistarkkailuun aiheutuu kustannuspaineita yhden maksajan poistuessa.

Paikalliset vesielinympäristöjen kunnostushankkeet koetaan usein tärkeiksi ja niihin sitoudutaan. Toimijoilla voi kuitenkin olla haasteita mm. omarahoitukseen liittyen. Hankkeen toteuttamisen kynnys voisi madaltua, jos vaadittavaan hankebyrokratiaan voitaisiin tarjota apua ja yritykset voisivat osallistua hankkeisiin, vaikka ne saisivat muutakin etua toteutuksesta? Vesien kunnostushankkeiden monivaikutteisuuteen tulee aina pyrkiä ja myös luomaan sillä mahdollisuuksia esim. virkistykseen ja matkailuun. Hankkeissa on tarpeen rikkoa sektorirajat ja lisätä eri osapuolten yhteistyötä kokonaisvaikuttavuuden parantamiseksi.

Pohjavesien puhdistaminen vaatii aikaa ja on usein kallista. Siksi pohjavesiriskien välttäminen ja ennakkoon varautuminen on pohjavesien suojelun ja kunnostamisen kannalta keskiössä. Pohjavedet otetaan huomioon jo tällä hetkellä erittäin kattavasti mm. metsäsertifioinnin kriteereissä. Tärkeää on riittävä tieto alueen pohjavesialueista, jotta ei toisaalta tarpeettomasti rajoiteta eri toimintoja alueella.

Vesienhoidon työohjelmaan, suunnittelun aikatauluun ja osallistumisen järjestelyyn Bioenergia ry:llä ei ole huomautettavaa.

Vesienhoitosuunnitelmaan laadittavan ympäristöselostuksen valmistelu ja sisältö

Ympäristövaikutusten arviointia varten on kerättävä kaikki asiaan vaikuttava ja uusin tutkimustieto. Jos tutkimustietoa ei ole tai se on hyvin hajanaista tai vanhaa, se on tuotava selkeästi arvioinnissa esiin. Sivun 30 otsikossa kysytään, miten arviointi toteutetaan vesienhoidon suunnittelussa? Sivulla todetaan, että arviointia varten ei ole tarkoitus tehdä erillisiä selvityksiä tai tutkimuksia, vaan se perustuu olemassa olevaan tietoon. Vaikutusten merkittävyyttä arvioitaessa olisi kuitenkin hyvä varautua myös erillisselvitysten tekemiseen, jolloin arviointi tukeutuisi tietopohjaan eikä tulisi virhetulkintoja. On myös mahdollista, että olemassa olevaa tietoa ei ole.

Vesienhoitosuunnitelman erilaiset toimenpiteet kohdistuvat eri tavalla eri sektoreille ja eri toiminnanharjoittajiin. Vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksen mukaan metsätalouteen kohdistuvat vaikutukset kuitenkin lähes pelkästään metsänomistajille negatiivisina. Tältä ei voitane kokonaan välttää parantuneen vesienhoidon ja sen vaatimien toimenpiteiden myötä. Kustannusvaikutukset metsänomistajille ja koko metsäsektorille on kuitenkin pidettävä mahdollisimman pieninä ja toimenpiteiden kustannushyöty mahdollisimman suurena.

Laurikka Harri
Bioenergia ry

Salo Hannu
Bioenergia ry